

Program HRA – sloboda izražavanja

Od 2007. godine Akcija za ljudska prava se zalaže za poštovanje slobode izražavanja na nivou minimalnih evropskih standarda u Crnoj Gori, što podrazumijeva praćenje poštovanja standarda utvrđenih u praksi Evropskog suda za ljudska prava u praksi crnogorskih sudova u oblasti utvrđivanja odgovornosti za povredu časti i ugleda (klevete i uvrede) i javno zalaganje za primjenu tih standarda.

HRA je 2007. inicirala prevod publikacije Savjeta Evrope – „**Sloboda izražavanja - vodič za primjenu člana 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava**” i aktivno učestvovala u distribuciji ove publikacije sudijama, advokatima i novinarima.

U septembru 2009. HRA je apelovala na Ministarstvo pravde i Vrhovni sud Crne Gore da hitno obezbijede zvanične prevode ključnih presuda Evropskog suda za ljudska prava koje se odnose na oblast slobode izražavanja i preduzmu mjere da Vrhovni sud aktivno promoviše primjenu standarda koji su njima uspostavljeni (<http://www.hraction.org/?p=235>). Naglašeno je da je Zakon o medijima još 2002. godine propisao da će se primjenjivati u skladu s praksom Evropskog suda za ljudska prava, da Evropska konvencija o ljudskim pravima obavezuje Crnu Goru od 2004. godine, da je prilikom prijema u Savjet Evrope 2007. godine Crna Gora kao suverena država preuzela obavezu da „preduzme sve potrebne mjere da sudije primjenjuju praksu Evropskog suda za ljudska prava“, a da je Akcionim planom za sprovođenje Strategije reforme pravosuđa Vlade Crne Gore predviđeno da se sa objavljivanjem relevantnih presuda Evropskog suda na internet stranici Vrhovnog suda započne prije kraja 2008. godine.

Vrhovni sud je 2010. počeo sa objavljivanjem odluka Evropskog suda za ljudska prava, u okviru sudske prakse. Odluke su podijeljene u dvije grupe: Odluke Evropskog suda za ljudska prava protiv Crne Gore i Odluke Evropskog suda za ljudska prava. Četiri presude koje se odnose na slobodu izražavanja objavljene su u okviru „**Publikacije presuda Evropskog suda za ljudska prava**”: *Lepojić protiv Srbije*, 2007, *Lingens protiv Austrije*, 1986, *Prager i Oberschlick protiv Austrije*, 1995, *Worm protiv Austrije*, 1997.

U februaru 2010, HRA je u saradnji sa Novinarskim samoregulatornim tijelom uputila Vladi Crne Gore ***Inicijativu za saradnju na temeljnoj reformi zakonskog uređivanja odgovornosti za povredu časti i ugleda u skladu sa evropskim standardima*** u okviru koje je predloženo:

- (1) organizacija regionalnog okruglog stola, uz učešće stručnjaka Savjeta Evrope, na kome bi se obezbijedila međunarodna razmjena iskustava u pogledu uređenja odgovornosti za povredu časti i ugleda;
- (2) formiranje radne grupe koja bi predložila predlog reforme i
- (3) javna rasprava, na temelju čijih zaključaka bi bio formulisan konačni predlog odgovarajućih izmjena i dopuna zakona i/ili novi zakon koji će obezbijediti primjenu evropskih standarda u praksi.

Kako, na žalost, nijesmo naišli na odgovarajuće razumijevanje od strane Vlade, sami smo organizovali **regionalni okrugli sto** uz podršku Instituta za otvoreno društvo i Britanske ambasade u Podgorici i formirali radnu grupu pravnika, čiji je savjetnik bio i ekspert Savjeta

Evrope da izradi predlog reforme zakona. Povodom održanog skupa, Akcija za ljudska prava je izdala zbornik izlaganja, pod nazivom „Reforma odgovornosti za klevetu i uvredu“.¹

Evropska komisija je 9. novembra 2010. Objavila **Mišljenje o zahtjevu Crne Gore za prijem u članstvo Evropske unije**, u kojem je navedeno: U pogledu slobode medija, zastrašivanje novinara i nesrazmjerne kazne zbog klevete predstavljaju razloge za zabrinutost. Zakoni i praksa u pogledu utvrđivanja odgovornosti za klevetu moraju biti potpuno usklađeni sa praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Nedjelju dana kasnije, 17. novembra 2010, radna grupa Akcije za ljudska prava objavila je **Predlog reforme ustavnih i zakonskih odredbi o odgovornosti za povredu časti i ugleda**.

Predložili smo izmjene i dopune:

1. **Ustava Crne Gore** (članova 47 i 49);
2. **Krivičnog zakonika**, u vidu:
 - 2.1 potpune dekriminalizacije Glave XVII (k.d. protiv časti i ugleda) i alternativno,
 - 2.2 izmjene i dopune krivičnih djela predviđenih u toj glavi;
 - 2.3 predloga novih krivičnih djela „Sprječavanje novinara u obavljanju profesionalnih zadataka” (čl. 179a) i „Napad na novinara u obavljanju profesionalnih zadataka” (čl. 179b);
3. **Zakona o medijima** (preciziranje dužne novinarske pažnje; ograničenje iznosa naknade nematerijalne štete za povredu časti i ugleda; odredbe o zaštiti privatnosti i izuzecima od obaveze ove zaštite).

Raspravu o predlogu organizovali smo 26. novembra 2010 godine.

U stručnoj raspravi su, između ostalih 45 učesnika, prisustvovali i zamjenik šefa Delegacije EU u Crnoj Gori Mr Clive Rumbold², koji je naglasio da je jačanje medija jedan od uslova za otvaranje pristupnih pregovora između Crne Gore i Evropske Unije, kao i predstavnici Vlade Crne Gore. Prisustvovao je i značajan broj novinara, odnosno urednika medija koji djeluju u Crnoj Gori.

Predlog je dostavljen premijeru Crne Gore, odnosno ministarstvima pravde i kulture, sporta i medija, svim poslaničkim klubovima u Skupštini Crne Gore, skupštinskom Odboru za politički sistem, pravosuđe i upravu, kao i Odboru za ljudska prava.

Pošto je Vlada Crne Gore izradila Nacrt Akcionog plana za praćenje sprovođenja preporuka iz mišljenja Evropske Komisije, izradili smo i dostavili Vladi predlog dopune Akcionog plana za oblast medija.

¹ Knjiga dostupna na: http://www.hraccion.org/wp-content/uploads/hra-reforma_odgovornosti_za_klevetu_i_uvredu.pdf.

² Knjiga dostupna na: http://www.hraccion.org/wp-content/uploads/hra-reforma_odgovornosti_za_klevetu_i_uvredu.pdf.

Između ostalog, usvojena je mjera izrade Izvještaja o procesuiranju napada na novinare koja je uvrštena u Akcioni plan.

Ministarstvo pravde je početkom aprila objavilo Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika³. Akcija je reagovala obzirom da je Ministarstvo pravde, u skladu s izričitom formulacijom Akcionog plana, u radnoj verziji Nacrta zakona o izmjenama i dopunama KZ predložilo brisanje krivičnih djela Uvreda (čl. 195) i Kleveta (čl. 196), pa je Vlada usvojivši Predlog zakona odustala od potpune dekriminalizacije u korist svih, i predložila dekriminalizaciju samo u korist novinara i urednika za sadržaj objavljen u medijima.⁴

Reagovanje je objavljeno u dnevnim novinama⁵, nakon čega su uslijedile slične reakcije i drugih nevladinih organizacija⁶. Akcija za ljudska prava je, zatim organizovala sve relevantne nevladine organizacije koje su se protivile ovakvom predlogu i 13. aprila 2011. dostavila premijeru Crne Gore stav u prilog dekriminalizaciji klevete i uvrede koji su podržale 22 nevladine organizacije⁷.

Vlada Crne Gore je u aprilu 2011. prihvatila amandmane Ministarstva pravde na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, čime se postiže potpuna dekriminalizacija klevete.

Akcija za ljudska prava je reagovala i na jvne pokušaje da se ospori potreba dekriminalizacije klevete i urede.⁸

Odlukom Skupštine Crne Gore, dekriminalizacija klevete i uvrede je izvršena 22. juna 2011, čime su ova dva krivična djela izbrisana iz Krivičnog zakonika Crne Gore.⁹

Akcija za ljudska prava nastavlja da se zalaže za dalju reformu odgovornosti u skladu sa Predlogom.

U okviru izvještaja Ljudska prava u Crnoj Gori 2010-2011¹⁰ izrađen je posebni izvještaj o slobodi izražavanja koji uključuje pravnu analizu zakonskih propisa i njihovu usaglašenost sa međunarodnim standardima i sprovođenje u praksi kao i izvještaj o napadima na novinare, koji je dostupan i na stranici posvećenoj slobodi izražavanja.¹¹

Akcija za ljudska prava nastavlja da skreće pažnju javnosti i osuđuje napade na novinare. U tom smislu, i u cilju dopune i potpunije izrade Izvještaja o procesuiranju napada na novinare i mjerama koje su nadležni organi preduzeli tim povodom, HRA je uputila pismo ministru kulture¹², a zatim i premijeru¹³, kako bi skrenula njihovu pažnju na potrebu dopune Izvještaja o

³ Predlog dostupan na: <http://www.mpa.gov.me/biblioteka/predlozi-zakona>.

⁴ Saopštenje Akcije za ljudska prava dostupno na: <http://www.hracion.org/?p=770>.

⁵ „Novinari sada previše zaštićeni“, Vijesti, 04. april 2011.

⁶ „Klevetom zastrašuju građane“, Dan, 08. april 2011., „Lukšić podržao dekriminalizaciju klevete“, Dan, 10. april 2011.

⁷ Stav u prilog dekriminalizaciji klevete i uvrede dostupan na: http://www.hracion.org/wp-content/uploads/U-PRIOLOG-DEKRIMINALIZACIJI-KLEVETE-I-UVREDE_eng.pdf.

⁸ Reagovanje Akcije za ljudska prava dostupno na: <http://www.hracion.org/?p=837>.

⁹ Saopštenje HRA povodom dekriminalizacije klevete dostupno na: <http://www.hracion.org/?p=907>.

¹⁰ Izvještaj dostupan na: http://www.hracion.org/wp-content/uploads/Ljudska_prava_u_Crnoj_Gori_2010-2011.pdf.

¹¹ Izvještaj dostupan na: http://www.hracion.org/?page_id=459.

¹² Pismo ministru kulture dostupno na: <http://www.hracion.org/?p=1351>.

napadima na novinare koji je izrađen kao mjera iz Akcionog plana za praćenje sprovođenja preporuka iz mišljenja Evropske Komisije. HRA je u januaru 2014. godine objavila izvještaj „Procesuiranje napada na novinare u Crnoj Gori“¹⁴, koji je pored napada na novinare, obuhvatio i druge napade i ubistva u Crnoj Gori u vezi sa slobodom izražavanja. Izvještaj je dostavljen članovima tada novoosnovane Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija, čiji je predsjednik, Nikola Marković, zamjenik glavnog urednika *Dana*, izjavio da će izvještaj biti od velike koristi u radu Komisije i uštedjeti vrijeme.¹⁵

Na sajtu HRA nalazi se i baza presuda koje se odnose na slobodu izražavanja, kao i naši komentari na neke od presuda. Radi lakše preglednosti presude su razdvojene na krivični i pranični postupak kao i na presude Evropskog suda za ljudska prava, a komentari HRA su postavljeni ispod presuda na koje se odnose.

HRA je sprovela i projekat **Obuka novinara iz domena ljudskih prava i sloboda i profesionalne etike**, sa radionicama za urednike i novinare o slobodi izražavanja, pravu na privatnost, pretpostavci nevinosti i drugim temama iz oblasti ljudskih prava od posebnog značaja za obavljanje novinarske profesije. [Detaljnije o projektu](#).

U okviru dvogodišnjeg projekta **Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori**, dvije godine smo u kontinuitetu posmatrali izvještavanje najuticajnijih medija u Crnoj Gori i samoregulatornih tijela (počevši od Medijskog savjeta za samoregulaciju i Savjeta za lokalnu štampu, a onda i pojedinačnih ombudsmena tv Vijesti, Dana, novine Vijesti i Monitora) i izradili [četiri periodična izvještaja](#) sa rezultatima monitoringa samoregulatornih tijela i istraživanja o kršenjima etičnosti i Kodeksa novinara Crne Gore u domaćim medijima. Tokom trajanja projekta, u saradnji sa Peterom Noorlanderom, advokatom i direktorom *Media Law Defence Initiative* iz Londona, HRA je započela izdavanje [biltena o praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja](#), dva puta mjesečno..

Objavljivanje biltena je u kontinuitetu omogućeno u okviru projekta **Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja**, koji je započet u oktobru 2014. i traje do avgusta 2015. Ovaj projekat je omogućio i uspostavljanje [internet stranice](#) putem koje novinari drugi zainteresovani građani postavljaju pitanja iz oblasti novinarske etike i slobode izražavanja i na njih dobiju odgovor stručnjaka. HRA će do kraja februara 2015. sprovoditi i projekat **Nastavak debate o primjeni Kodeksa novinara Crne Gore**, u okviru koga će se sastajati predstavnici samoregulatornih tijela i razgovarati o najvažnijim pitanjima primjene Kodeksa. Cilj projekta je unapređenje profesionalne saradnje i ujednačavanje primjene Kodeksa od strane samoregulatornih tijela.

¹³ Pismo premijeru dostupno na: <http://www.hracion.org/?p=1426>.

¹⁴ Izvještaj „Procesuiranje napada na novinare u Crnoj Gori“, dostupan na: <http://www.hracion.org/wp-content/uploads/Izvjestaj-Procesuiranje-napada-na-novinare-u-Crnoj-Gori.pdf>.

¹⁵ „Marković: Komisija će rasvijetliti makar jedan napad na novinare“, *Portal Cafe Del Montenegro*, 31.1.2014, dostupno na linku: <http://www.cdm.me/drustvo/crna-gora/markovic-komisija-ce-rasvijetliti-makar-jedan-napad-na-novinare>.